

Lübnan'ı Hangi Siyasi Uzlaş Bekliyor?

RAWAN HAMMOUD

Kaynak: Anadolu Ajansı

(Bu metin İngilizce orijinalinden çevrilmiştir.)

Özet: Lübnan'da Üçüncü Cumhuriyet söylentileri sürerken siyasi uzlaşılara olan ihtiyaçla ilgili Lübnan kamusal alanında farklı fikirler dolaşıma girmektedir: Mezhepçi sistemin ortadan kaldırılması, ademi merkeziyetçi bir yönetimin kurulması, (kon)federalizm, aktif tarafsızlık, üç taraflı güç paylaşım modeli ve hatta Lübnan'ın bölünmesi. Makale bu teklifleri ana hatlarıyla belirtecek ve onların siyasi bağlamına ve dini grupların bu taleplere dönük tepkilerine de değinecektir. Bu çalışma, bu tekliflerin hâlihazırda siyasi retoriğin ötesine geçemediğini ve olgunlaşmış formüllerden ve hayata geçirilmelerine elverişli bölgesel ve uluslararası koşullardan yoksun olduğunu savunmaktadır. Ancak bu öneriler etrafındaki tartışmaların üstünün örtülmemesi gerekir çünkü bölgesel çıkmaz sona erdiğinde Lübnan'ın geleceğine zemin oluşturabilecek olmaları hasebiyle tüm bunların altında yatan hislerin dikkate alınması önem arz etmektedir.

Yakın arka plan

Bir yıl önce Lübnan'daki coğrafi ve mezhepsel ayrımları aşarak Lübnan'ın sosyo-politik bağlamında düşünilemeyen ortaya koyan 17 Ekim ayaklanması, bir diğer adıyla "Sevr (Devrim)" patlak verdi. Vergi artışlarına karşı protesto olarak başlayan olaylar ülke genelinde siyasi sisteme karşı bir isyanla sonuçlandı. "Büyük Lübnan'ın" yüzüncü yılını temsil eden bu yıl, tarihi bir mali çöküş, siyasi yaşamda skandal bir çürüme, devlet kurumlarının çöküşü, COVID-19 pandemisi ve 4 Ağustos 2020'de başkentin büyük bir kısmını yıkan trajik Beyrut Limanı patlamasıyla bozuldu. Bu yakın zamandaki insani felaket Beyrut'un merkezini vurup 190'dan fazla insanın hayatını kaybetmesine, yaklaşık 6000 kişinin yaralanmasına, 300.000'den fazla insanın da evsiz kalmasına yol açarken, tahminen bu durum 15 milyar dolar zarara yol açtı. Geline nokta, kuruluşundan yüz yıl sonra Lübnan İkinci Cumhuriyetinin sürüncemeli ölümüne tanık oluyor.

General Michel Avn'ın 2016 yılında cumhurbaşkanı seçilmesinden ve akabinde 8 Mart İttifakı'nın devleti neredeyse tamamen kontrol altına almasından sonra Lübnan'ı yalnız bırakan uluslararası aktörler trajik patlamayla beraber siyasi değişim baskısında bulunma imkânı bularak ülkeye geri döndüler. Fransız Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron ile Türk

Kuruluşundan yüz yıl sonra Lübnan İkinci

Cumhuriyetinin sürüncemeli ölümüne tanık oluyor

Cumhurbaşkanı Yardımcısı'nın yaptığı iki ziyaret medyanın büyük bir ilgisine mazhar oldu. Üst düzey bir ABD'li diplomat olan David Hale ile İran Dışışleri Bakanı da eş zamanlı olarak Beyrut'a bir ziyarette bulundular. ABD Dışışleri Bakanlığı Yakın Doğu İlişkilerinden Sorumlu Bakan Yardımcısı David Schenker Lübnan ile İsrail hükümetleri arasında deniz sınırlarıyla ilgili tarihi müzakerelerin başlamasını sağladı.¹ Patlamayla beraber Lübnan, iç siyaset sahnesinin giderek daha fazla bölgesel ve uluslararası güçler arasındaki dinamiklere bağımlı hale geldiği bir uluslararasılaşma aşamasına girdi.

Macron patlamadan günler sonraki ilk ziyaretinde, her ne kadar başarısız olsa da ülkede bir Fransız inisiyatifini yeniden elde etmeye çalışıp işlevsiz ve yozlaşmış sistemin devam edemeyeceğini vurgulayarak haklı bir şekilde yeni bir "siyasal uzlaşıya" ihtiyaç olduğunu altını çizdi. Bu cüretkâr davet büyük tartışmaları alevlendirerek yeni bir uzlaşının anlamına dair çeşitli yorumlara zemin hazırlayarak Macron'un ikinci ziyaretinde daveti geri çekip gündeme getirmekten kaçınmasına neden oldu. 17 Ekim ayaklanmasından doğan umutların aksine herhangi bir yeni siyasi uzlaş, Lübnan'daki mezhepçi güç paylaşımı modelinin yıkılışı yolunda önemli bir adım olarak yorumlanmamalıdır. Yeni siyasi uzlaşının neye benzemesi gerektiğine yönelik birkaç öneri sunuldu: Mezhepçi sistemin ortadan kaldırılması, ademi merkezîyetçi bir yönetimin kurulması, (kon)federalizm, aktif tarafsızlık, üç taraflı güç paylaşımı modeli ve hatta Lübnan'ın bölünmesi. Farklı mezhep gruplarının siyasi ve dini liderleri kendi konumları doğrultusunda farklı önerileri destekledi. Bu makalede de bu öneriler tartışılacaktır.

Geçtiğimiz beş yılda, çeşitli vesilelerle Lübnan'da yeni bir siyasi uzlaşıya olan ihtiyaçtan söz edilerek defalarca "Üçüncü Cumhuriyet'in" kurulmasına yönelik talepler dile getirildi.² Fakat 2019'da yaşanan 17 Ekim ayaklanmasıyla beraber konu, kamusal tartışma gündemine girerek siyasi ve dini kotalara dayalı siyasal sistemin ortadan kaldırılmasını talep eden bazı protestocular tarafından ifade edildi. Tartışma Beyrut Limanı patlamasıyla yeniden ivme kazandı.

Geçtiğimiz beş yılda, çeşitli vesilelerle Lübnan'da yeni bir siyasi uzlaşıya olan ihtiyaçtan söz edilerek defalarca "Üçüncü Cumhuriyet'in" kurulmasına yönelik talepler dile getirildi

15 yıl süren iç savaşa (1975-1990) son veren Taif Anlaşması, anayasayı değiştirip “İkinci Cumhuriyet” olarak bilinegelen Lübnan siyasi sisteminin çerçevesini çizen son anlaşmadır. Ancak siyasal sistem pratikte anayasadan çok gelenekler ve kaba kuvvetle şekillenmiştir. Suriye rejiminin kontrolü sırasında ve Suriye birliklerinin 2005’te ülkeden çekilmesinden sonra tesis edilen siyasi pratik Taif Anlaşması’nda öngörülen vizyondan çok uzaktı. Siyasi mezhepçiliği bitirmekten ziyade Şii siyasi partilerin (Hizbullah ve Emel) hükümet üzerinde veto yetkisi icra etmesi ve iki kutuplu Hristiyan-Müslüman güç paylaşımı modeliyle birlikte sistem daha da pekiştirilip karmaşılaştırıldı.³

Önceki Siyasi Uzlaşılar

Lübnan’ın oydaşmacı sisteminde siyaset sahnesi uzun bir süredir mezhep, parti ve hareket liderleri etrafında şekilleniyor. Bu sistemin kökleri Osmanlı Devleti’nin Lübnan Dağı’ndaki yerel yönetimi mezhep liderlerine bıraktığı, Büyük Lübnan’ın 1926 yılında kurulmasından önceki mutasarrıflık sistemine kadar uzanıyor. Lübnan Dağı’ndaki mezhepsel siyasi denge Maruni ve Dürzi elitler arasında sürdürülecekti. Ancak Fransız yetkililerin Büyük Lübnan’ı tesis etmesi üzerine yeni coğrafi ve dini toplulukların sisteme eklenmesi, Maruni ve Sünni mezheplerin kendi dini grupları içinde çoğunluğu teşkil ettiği bir Hristiyan-Müslüman güç paylaşımı modeline dönüştürdü.

Yeni gerçekliği düzenleyen ilk ulusal uzlaş, dönemin Cumhurbaşkanı Bişara Huri ile Başbakan Riyad Sulh arasında 1943’te yapılan sözlü anlaşmaydı. Yaygın olarak “Ulusal Ahit” diye de bilinen anlaşma yeni kurulmuş Lübnan’ı Müslümanların Suriye ve Arap dünyasıyla birleşme projelerinden vazgeçeceği, Hristiyanların ise Batı’yla (Fransa’yla) özel bağlar ve askeri himaye ilişkisi aramayacağı “tarafsız” bir ülke olarak duyurdu.⁴ Bu anlaşmayla başlayan teamüle göre üç yüksek makam olan Cumhurbaşkanlığı, Başbakanlık ve Meclis Başkanlığı sırasıyla üç ana mezhep olan Maruniler, Sünniler ve Şiiler arasında paylaştırılacaktı. Parlamentodaki temsil de 6 Hristiyan’a karşılık 5 Müslüman oranına göre bölündü. Bu anlaşma böylece dini gruplardan siyasi mezhepçiliğe geçişi gerçekleştirerek Lübnan’ın oydaşmacı sisteminin ilk hatlarını çizdi.

Suriye, savaş sonrası Lübnan için başat bir siyaset simsarı haline geldi ve politik teamül “troika” olarak da bilinen; Hristiyan, Sünni ve Şii elitler arasında üç taraflı bir sisteme dönüştü

Fakat Ulusal Ahit siyasal mezhepçiliğin bitirilmesi taleplerinin yanında çeşitli iç, dış ve yapısal problemlerin ağırlığı altında çökerek 1975 iç savaşıyla sonuçlandı. Taif Anlaşması 1989'da Lübnan iç savaşını "Sıfır Galip, Sıfır Mağlup" ilkesiyle bitirerek "İkinci Cumhuriyet" olarak nitelenen aşamayı başlatan değişiklikleri düzenledi.⁵ Bu doğrultuda parlamentodaki temsil formülü Hristiyanlar ile Müslümanlar arasında yarı yarıya (50:50) bir denge kurarak dönüştürüldü. Cumhurbaşkanı'nın bazı yetkileri başbakana devredilirken, Suriye'ye Lübnan'ın hamiliği rolü verildi.

Anlaşma Maruni mezhebinin devlet ve kamu hizmetlerindeki çoğunluk nüfuzunu fiilen azalttı. Bunun yerine iktidar görünürde ülkedeki demografik değişimi yansıtmak için Hristiyan ve Müslümanlar arasında eşit olarak bölüştürüldü. Eleştirenlere göre Taif anlaşması siyasal Marunizm'den (Maruniyye el-siyasiyye) Başbakan Refik Hariri'nin şahsıyla bağdaştırılan siyasal Sünniciliğe (siyasal İslamcılıkla karıştırılmamalı) geçişi sağladığı için Sünnilerin zaferi olarak değerlendirildi.⁶ Ancak Suriye, savaş sonrası Lübnan için başat bir siyaset simsarı haline geldi ve politik teamül "troika" olarak da bilinen; Hristiyan, Sünni ve Şii elitler arasında üç taraflı bir sisteme dönüştü. Şii topluluğu da Meclis Başkanı Nebih Berri'ye verilen genişletilmiş yetkilerle yürütme organında veto gücü elde etti. Refik Hariri'nin 2005'te suikasta uğramasına müteakip Suriye rejiminin ülkeden çekilmesinden sonra Şii siyasi partilerin elde ettiği bu güç 2008'deki Doha anlaşmasından sonra da iyice yerleşti.

O tarihten bu yana Lübnan'da, Cumhurbaşkanlığı ve diğer kamu hizmeti birimlerindeki makamlarda uzun süren boşluk dönemleri yaşadı. Devletin 12 yıl boyunca bütçeyi onaylayamaması kamu harcamalarına ilişkin önemli kararları aksattı ve devlet vatandaşlarına su, elektrik ve temizlik gibi en temel hizmetleri dahi sunamadı. Korporatist-biroydaşmacı modelle yönetilen Lübnan çöküşe geçti.⁷ Sistemin mutabakata dayalı niteliği ve her bir mezhep grubuna verine veto yetkileri geçici barışı sağlayarak çeşitli mezhep gruplarının haklarını teminat altına aldı. Ancak siyasal hayatı etkisiz bırakarak yolsuzluğa boğulmuş hizmet sunamayan bir sistem yaratıp politika yapımı yerine siyasi çekişmeyi hâkim çalışma tarzı haline getirdi. Siyasi yaşamın mezheplere göre düzenlenmesi bir ulusal kimliğin geliştirilememesi ve vatandaşlık ruhunun oturtulamamasına yol açtı çünkü her bir topluluk mezhep liderlerinin aracılığıyla kendi sosyal ve güvenlik ağlarına dayanmaktadır. Toplumsal ve siyasi güvensizlikten kurtulamayan topluluklar destek için Lübnan sınırlarının ötesine başvurarak Suudi Arabistan, İran, ABD veya Fransa'nın himaye şebekeleri üzerinden dış müdahale ve karışmalarına geniş bir kapı araladı.⁸

Taif Anlaşması'nı bitirmeli, değiştirmeli yoksa uygulamalı mıyız?

17 Ekim ayaklanması özünde Lübnan siyaset sahnesini şekillendiren cari örf, uzlaş ve anlaşmaların başarısızlığının bir ifadesiydi. Ekonomik sıkıntılar protestoların patlak vermesinin arkasındaki esas saik olsa da birçok protestocu özellikle siyasal mezhepçiliğin ortadan kaldırılmasına dair sloganlarıyla siyasal sistemin değiştirilmesini talep etti.⁹ Bazı protestocular Taif anlaşmasında öngörülen reformlarda bu değişim için bir muhtemel yol haritası buldu ve bunun uygulanmasını talep etti. Taif anlaşması "siyasal mezhepçilik sisteminin ilga edilmesinin temel bir ulusal hedef" olduğunu söylüyordu. Anlaşma bu amaçla bir reformlar listesi sunup mezhebe dayanmayan bir güç paylaşımı sistemine geçişi tartışmak üzere bir ulusal komitenin kurulması çağrısında bulundu. Önerilen başlıca reformlardan biri, mezhep temsiliinin parlamentodan çıkıp hayati konularda topluluk çıkarlarının korunmasını temin edecek bir üst meclise (Senato) devredildiği iki kamaralı bir yasama sistemine geçişi.¹⁰ Anlaşma ademi merkezi bir idare çağrısında da bulundu. Ancak bu reformlar hiçbir zaman hayata geçirilmedi.

Maruni Patriği Bişara Butrus Rai Taif Anlaşmasının tamamen uygulanmasına ve Senato'nun kurulup tam kapsamlı ademi merkeziyetçi bir yönetim sisteminin benimsenmesine destek verdiğini açıkladı. Öte yandan Maruni topluluğundan bir başka aktör olan Cumhurbaşkanı Michel Avn ve partisi Özgür Vatansever Hareket (ÖVH) cumhurbaşkanının yetkilerini azaltıp bunları Başbakanlığa vererek Hristiyanları haklarından mahrum ettiği gerekçesiyle Taif anlaşmasının iptal edilmesini talep etti. Avn o zamanlar Taif anlaşmasının imzalanmasını boykot etmiş ve günümüze kadar da anlaşmaya muhalif kalmıştı. Avn'ın destekçileri dönemin Maruni Patriği Nasrallah Sfeir'i protesto ederek anlaşmaya verdiği desteği kınamıştı. Bu duruş Avn ve partisine sürmekte olan siyasal ve ekonomik krizlerin suçunu veya sorumluluğunu cumhurbaşkanının sınırlı yetkileri bahane ederek başkalarının üzerine atma imkânı verdi. Ayrıca bu durum partinin diğer Hristiyan siyasal partilerinin vazgeçtiği Hristiyan davasının öncüsü olarak göstermesine de yaramaktadır.

Önerilen başlıca reformlardan biri, mezhep temsiliinin parlamentodan çıkıp hayati konularda topluluk çıkarlarının korunmasını temin edecek bir üst meclise (Senato) devredildiği iki kamaralı bir yasama sistemine geçişi

Hakeza Şii liderler de uzun bir süredir Taif anlaşmasını özellikle değişen demografik gerçekliğe rağmen Şii topluluğunu dışlaması sebebiyle eleştiriyor.¹¹ Şii ikili Emel hareketi ve Hizbullah'ın öncülüğünde statükoyu eleştiren Şii siyasetçilerse¹² iki alternatif sunmakta: Siyasi mezhepçiliğin ortadan kaldırılması veya Hristiyan-Müslüman ayrımı yerine Maruni, Sünni ve Şiiler arasında üç taraflı bir yeni modeli müzakere etmek.¹³ Macron'un ikinci Lübnan ziyaretinden bir gün önce Hizbullah Genel Sekreteri Macron'un yeni bir uzlaş çağrısına yeni bir siyasi modelin mutabakata dayanması şartıyla her türlü tartışmaya açık olduğunu söyleyerek karşılık verdi. Aksi durumda ise "belirli toplulukların korkularına saygı gösterilmeli" diye ekledi.

Gerçekten de önerilen alternatifler Maruni topluluğunu bölgedeki Hristiyanlar için güvenli bir liman olarak Büyük Lübnan'ın kurucu ruhunu oluşturan imtiyaz ve himayelerini kaybedecekleri korkusuna sevk etmektedir.¹⁴ Patrik Rai, Maruni Patrikliği tarafından kabul edilen sınırı şöyle çizdi: Hiçbir siyasi uzlaş Lübnan sisteminin oydaşmacı doğasını değiştiremez. Kendi ifadeleriyle "Değişim ne kadar derin olursa olsun demokratik sistemimize, anayasamıza, milli anlaşmamıza ve milli sabitelerimize dayanmalıdır." Dolayısıyla patrikhanenin her türlü değişimin Hristiyanlar ile Müslümanlar arasındaki eşitliği koruyarak kurucu Ulusal Uzlaş'ının sınırları dâhilinde kalması gerektiği şeklindeki duruşunu açıklamış oldu.

Bölünme, (Kon)Federalizm Yahut Ademi Merkeziyetçilik

Demografik değişimlere dayanan revizyonist güç taleplerini teskin etmek için Hristiyan kamusal alanında bir süredir çeşitli biçimlerde bölünme çağrıları dolaşıyor.¹⁵ Üstelik bu teklifler yeni de değil: Tarihleri Cumhurbaşkanı Camile Chamoun'un kantonların kurulmasını teklif ettiği iç savaş yıllarına kadar uzanıyor. Michel Avn 2015'te Lübnan'da Hristiyanların haklarını koruyup teminat altına almak için bir "federal sistem" önerme niyetini dile getirmişti.¹⁶ Meclis grubu da bu teklifi benimseyip savunmaya başladı.¹⁷

Demografik değişimlere dayanan revizyonist güç taleplerini teskin etmek için Hristiyan kamusal alanında bir süredir çeşitli biçimlerde bölünme çağrıları dolaşıyor

Farklı Hristiyan aktivistler çabalarını her bir mezhep topluluğuna kantonlar içinde idari özerklik verilmesini savunmaya adadı

17 Ekim ayaklanmasından sonra federal sistem talebi yeniden popüler hale getirildi. Farklı Hristiyan aktivistler çabalarını her bir mezhep topluluğuna kantonlar içinde idari özerklik verilmesini savunmaya adadı.¹⁸ Bu talep tıpkı boşanma gibi Ulusal Ahit'in özünü teşkil eden "ortak yaşam" (Aş Müşterek) çerçevesine inancın kalmadığını ve bitirilmesinin istendiğini göstermektedir.

Bu duygu politik spektrum genelindeki Hristiyan liderlerce anlaşıldı ve farklı ademi merkeziyet veya konfederalizm biçimlerine desteklerini ifade ettikleri konuşmalarda çeşitli şekillerde yer buldu.¹⁹ Yeni bir siyasi anlaşma tartışmaları bağlamında Maruni Lübnan Güçleri lideri Samir Geagea Hizbullah'ın iktidar paylaşımı modelini yeniden müzakere etmek istemesi halinde partisinin tam idari ademi merkezileşme veya hatta konfederalizm isteyeceğini belirtti.²⁰ Ancak şimdiye kadar bu açıklamalar fiili projeler olmaktan ziyade siyasi retorik seviyesinde kaldı.

Ademi merkeziyet çağrısı siyasi elitler arasında en az tartışmalı olan öneri ve Cumhurbaşkanı Avn'ın yemin konuşmasında da yer aldığı gibi patrik tarafından da destekleniyor.²¹ 1977'den beri dolaşımda olan bu teklif ademi merkeziyet yanında güçlü bir merkezilik biçiminde Taif anlaşmasında düzenlendi.²² Fakat neleri kapsadığı konusunda bir netlik olmadığı için uygulama aşamasına geçemedi.²³ Bunların yanında ademi merkeziyet Lübnan'ın siyasal çalkantısına bir çözüm vaat etmiyor çünkü başka reformlarla birlikte hayata geçirilmezse aynı yönetim sorunlarını taşımaya devam edecektir.²⁴

Aktif Tarafsızlık: İsveç modelini izleyen bir Üçüncü Cumhuriyet mi?

Hristiyan kamuoyunda dillendirilen farklı federalizm veya ayrılma biçimleri talepleri sürerken Maruni Bişara Rai çokça ihtiyaç duyulan yeni anlaşma için daha az radikal ama daha agresif bir öneriyi benimsiyor.²⁵ Patlamadan bir ay önce, 5 Temmuz'da Patrik "aktif tarafsızlık" adı verilen siyasi girişimini açıkladı. Lübnan'ın bağımsızlığını yeniden teyit edip ilgili tüm Birleşmiş Milletler (BM) kararlarının uygulanması, bölgesel çalkantılardan Lübnan'ı korumak ve ülkenin "tarafsızlık" statüsünü ilan etmeyi kabul etmek için BM'ye başvurdu.²⁶ Patlamadan sonra Maruni Patrikliği tarafsızlık statüsünü benimseme talebinde daha da ısrarcı hale gelerek "Lübnan ve Aktif Tarafsızlık" adlı bir bildiri yayınlayıp bunun Lübnan'ı parçalanmaktan korumanın tek yolu olduğu uyarısında bulundu.²⁷

Patrik ancak “aktif tarafsızlık” statüsüyle mümkün olabilecek güçlü bir merkezi devlet çağrısının arkasında duruyor. Özünde bu çağrı Hizbullah’ın silahlarına ve dış politikasına karşı, örgütü devleti sabote edip Lübnan’ın egemenlik ve güvenliğini tehlikeye sokmakla suçlayan radikal bir saldırdır. Tarafsızlığın Büyük Lübnan’ın temelinde ve Ulusal Anlaşmanın da ruhu olduğunu öne süren Patrik, Kahire anlaşmasını “ilk günah” olarak değerlendirdi.²⁸ Filistin Kurtuluş Örgütü (FKÖ) ve 1975 iç savaşının bağlamıyla açık paralellikler gösteren Hizbullah’ın silahları ve dış politikası, Lübnan’da krizlere neden olup ülkeyi bölgesel ve uluslararası toplumdan izole eden yeni faildir.

Lübnan’ın tarafsızlığı iç siyasi-mezhebi bölünmelerin (temelde Esed karşıtı ve mülteci yanlısı Sünniler ile Esed yanlısı ve mülteci karşıtı Şiiler arasında) iç güvenlik ve istikrarı tehdit ettiği 2012 başlarında, Suriye iç savaşı sırasında gündeme geldi. O dönemde Lübnan’ın karşıt siyasi-mezhebi kamplar, Suriye kriziyle ilgili devlet tarafsızlığı ilkesi üzerinde anlaşmıştı (2012 Lübnan BM Daimi Misyonu). Fakat Hizbullah Suriye’de Esed yanlısı güçlerin safında askeri müdahalede bulunarak bu ilkeyi çiğnedi. 2011’de seçilen Maruni Patriği Bişara Rai selefi Nasrallah Sfeir gibi Hizbullah’ın silahlarının ateşli bir muhalifi değildi ve yine Sfeir gibi Eşrefiye anlaşmasıyla ÖVH ile Hizbullah arasında kurulan ittifaka da karşı çıkmadı. 2006’da imzalanan bu mutabakat bildirisi şu şekilde anlaşılmaktadır: ÖVH Hristiyan topluluğunun korunması karşılığında Hizbullah’ın silahlarının meşruiyetini kabul etmekte. Hristiyanların IŞİD ve Suriye savaşındaki diğer radikal gruplar karşısında hissettiği varoluşsal tehdit nedeniyle patrik, Hizbullah’ın IŞİD’e karşı mücadelesini Hristiyanların korunması olarak değerlendirerek Hizbullah’ın o dönemde Suriye’deki rolüne de karşı çıkmadı.

Fakat Ağustos’ta Beyrut limanında yaşanan patlama kartları yeniden dağıttı. Eşrefiye bölgesini ve Marunilerin Beyrut genel merkezlerini yıkan patlama Hristiyan topluluğunun gözünde Eşrefiye anlaşmasıyla verilen tavizleri de ortadan kaldırmış görünüyor. Liman yönetimi ÖVH kontrolünde olduğu için Cumhurbaşkanı Avn akan Hristiyan kanından ve tamamen yıkılan Hristiyan mahallelerinden sorumlu görüldü. Sorumsuzluk ve yolsuzluk yaşanan felaketin ana sebepleridir. Hristiyanlar artık Hizbullah’ın silahlarının kendilerini koruduğunu değil tehlikeye attığını hissetmektedir.

Patrik Rai derinleşen siyasi ve ekonomik kriz ve 17 Ekim ayaklanmasından sonra yaşanan olaylarla birlikte Hizbullah karşısındaki duruşunu köklü bir şekilde değiştirdi. Üstelik Hristiyanların siyasi morallerinin ağır bir şekilde etkilenmesi ve Avn ile ÖVH'den uzaklaşmasıyla birlikte Hizbullah Hristiyanların silahlarına olan desteğini ve onunla beraber de “mezhepler arası mutabakat” kisvesini kaybetti. Gelineen noktada Hizbullah'ın dış politikasına karşı çıkan ve Maruni Patriği'nin ülkenin tarafsızlığını korumaya yönelik pozisyonunu destekleyen Hristiyan partilerinin siyasi cephesi genişliyor gibi görünmektedir.

Şii Müftüsü Ahmed Kabalan tarafsızlık çağrısını eleştirerek Lübnan'ı kuşatmak ve ülkeye saldırmak isteyenlere karşı tarafsız kalmanın mümkün olmadığını dile getirdi.²⁹ Ancak Sünni Müftüsü tarafsızlık sorununa ters mantık yürüterek karşılık verip “birlik, toplumsal dayanışma ve adaletle pekiştirilip birlikte güvenle var olmayla taçlandırılan güçlü ve adil bir devlet kurarsak tarafsızlığa gerek kalmaz” dedi. Tarafsızlığı tek başına egemenliğe giden yol olarak görmek yerine “yetkililer bağımsızlık ve egemenliğe ağırlık vermezse tarafsızlığın ne kıymeti kalır?” diye sordu.

Sonuç

Lübnan'da Üçüncü Cumhuriyet tartışmaları en az on yıllık bir geçmişe sahip. Müzmin siyasi çıkmazlar siyasi, ekonomik, sağlık ve insani krizlerle beraber İkinci Cumhuriyet'in ölüm fermanını imzaladı. 17 Ekim ayaklanması zor durumdaki ülkeyi kurtarabilecek yeni bir anlaşma için sunulan teklifleri tartışma ihtiyacını arttırıp popülerleştirdi. Ancak özellikle çeşitli mezhep grupları arasındaki güç dengesizliği nedeniyle siyasi anlaşmanın reforme edilmesi siyasi elitlerden gerekli iradeyi göremiyor. Üçüncü Cumhuriyet'in doğuşu şu anda hâkim olan bölgesel ve uluslararası çıkmaz nedeniyle eksik olan kolaylaştırıcı dış şartları da gerektiriyor. En önemlisi de bu durum Suriye ve Irak'ta öne sürülecek çözüm ve alternatiflerden ayrı da değerlendirilemez.

Üçüncü Cumhuriyet'in doğuşu şu anda hâkim olan bölgesel ve uluslararası çıkmaz nedeniyle eksik olan kolaylaştırıcı dış şartları da gerektiriyor. En önemlisi de bu durum Suriye ve Irak'ta öne sürülecek çözüm ve alternatiflerden ayrı da değerlendirilemez

Referanslar

- 1- "Israel and Lebanon Begin Talks on Sea Border, With U.S. as Mediator", The New York Times, 14 Ekim 2020.
<https://www.nytimes.com/2020/10/14/world/middleeast/israel-lebanon-sea-border.html?auth=log-in-email&login=email>
- 2- <https://bit.ly/2FAHk9o> ; <https://bit.ly/31cUBMm>; <https://bit.ly/3k5slCM> ; <https://anbaaonline.com/news/35040>
- 3- Bachar Halabi & Rabih Jamil, "Lebanon: From the 1984 Intifada to the 3rd Republic", ISPI, 27 Şubat 2019. <https://www.ispionline.it/en/pubblicazione/lebanon-1984-intifada-3rd-republic-22402>
- 4- <https://bit.ly/3iuoLhH>
- 5- Bachar Halabi & Rabih Jamil, "Lebanon: From the 1984 Intifada to the 3rd Republic", ISPI, 27 Şubat 2019. <https://www.ispionline.it/en/pubblicazione/lebanon-1984-intifada-3rd-republic-22402>
- 6- Refik Hariri'nin projesiyle ilgili ayrıntılı bir tartışma için bkz.: "Citizen Hariri and Neoliberal politics in Post-war Lebanon"
- 7- Imad Salamey, "Failing Consociationalism in Lebanon and Integrative options", *International Journal of Peace Studies*, Cilt: 14, Sayı: 2, Güz/Kış 2009.
- 8- A. g .e.
- 9- Lea Abou Khater ve Rima Majed tarafından yapılan bir araştırmaya göre protestocuların %48'i siyasal sistemde yapısal değişiklikler talep ediyordu. Bkz. "Lebanon's 2019 October Revolution: Who Mobilized and Why?", The Asfari Institute for Civil Society and Citizenship, <http://www.activearabvoice.org/uploads/8/o/8/4/8o84984o/leb-oct-rev - v.1.3-digital.pdf>
- 10- Bu tedbirleri Lübnan'ın oydaşmacı sisteminin sorunlarına muhtemel çözümler olarak tartışan akademik çalışmalar için bkz.: Elias I. Muhanna, "Establishing a Lebanese Senate: Bicameralism and the Third Republic", *Center on Democracy, Development, and The Rule of Law, Stanford University* https://cddrl.fsi.stanford.edu/arabreform/publications/establishing_a_lebanese_senate_bicameralism_and_the_third_republic; Imad Salamey, "Failing Consociationalism in Lebanon and Integrative options".
- 11- 1932'den bu yana hiçbir resmi nüfus sayımı yapılmadı. Ancak *The International Religious Freedom Report of 2012* raporuna göre en güncel demografik yapı şu şekilde: % 27 Sünni, % 27 Şii, % 21 Maruni ve % 5,6 Dürzi.
- 12- Hizbullah Genel Sekreteri Hasan Nasrallah 2012'de Lübnan için devletin temellerini tartışmak amacıyla bir "Anayasa Konferansı'nın" toplanması çağrısında bulundu. Emel Hareketi lideri Nebih Berri de parlamentoda Müslüman-Hristiyan formülü yerine Sünni, Şii ve Maruniler olarak üç taraflı bir temsile gidilmesini önerdi. Caferi müftüsü Ahmed Kabalan, Ulusal Ahit ve liderleri Bişara Huri ve Riyad Sulh'a saldırarak onları mezhepçilikle suçladı.
- 13- Joseph Kéchichian, "Does the Lebanese constitution need a facelift? Implementing Taif has proven to be challenging as Hizballah demands special privileges for its 'sacrifices.'" Gulf News. <https://gulf-news.com/world/mena/does-the-lebanese-constitution-need-a-facelift-1.1879280>
- 14- Francisco Salvador Barroso Cortés ve Joseph A. Kéchichian, "Lebanon Confronts Partition Fears: Has Consociationalism Benefitted Minorities?", *Contemporary Review of the Middle East* 5 (1), 5–29. DOI: 10.1177/2347798917744292
- 15- Barroso ve Kéchichian, "Lebanon Confronts Partition Fears".
- 16- <https://rb.gy/s7jh9a>
- 17- <http://archive.almanar.com.lb/article.php?id=406076>
- 18- Örneğin: Alfred Riachi (<https://www.facebook.com/TheContinualFederalCongress/>; <https://www.youtube.com/watch?v=c1QAz2sxmmY>); Toni Hadchiti (<https://bit.ly/3j9jxdS>; <https://bit.ly/31lfjD>)
- 19- Fady Noun, « L'État civil proposé par Aoun sous les projecteurs », *L'Orient Le Jour*, 11 Eylül 2020, <https://www.lorientlejour.com/article/1232246/letat-civil-propose-par-aoun-sous-les-projecteurs.html>

20-A. g. e.

21- <https://rb.gy/7a6tz2>

22- Bkz. Ta'ef Agreement - —III. Other Reforms: Administrative Decentralism. https://www.un.int/lebanon/sites/www.un.int/files/Lebanon/the_taif_agreement_english_version_.pdf

23- <https://rb.gy/hzg7ay>

24- A. g. e. Ayrıca bkz. Imad Salamey, "Failing Consociationalism in Lebanon and Integrative options".

25- Maruni Patrikliği, Maruni topluluğunu sadece ruhani anlamda değil siyasi anlamda da temsil ederek meşruiyetini sürdürüyor. Patrikhane, "Lübnan" projesinin Patrik Elias el-Hwayek'in çabalarıyla başlamasından bu yana projenin kurucusu ve savunucusu olarak kabul ediliyor. Maruni Patrikliği'nin siyaseti hakkında daha fazla bilgi için bkz. Fiona McCallum, "Walking the Tightrope: Patriarchal Politics in Contemporary Lebanon" *Leaders et partisans au Liban* içinde (2012), s: 353 - 375

26- <https://bit.ly/3jcyxaQ>

27- <http://www.naharnet.com/stories/en/274237>

28- A. g. e.

29- <https://rb.gy/i4nrtq>

YAZAR HAKKINDA

Rawan Hammoud, Al Sharq Forum'da araştırmacıdır. Yüksek lisans derecesini New York University'den, lisans derecesini ise American University of Beirut'tan almıştır. Çalışmaları öncelikle Arap ayaklanmalarından sonraki sosyo-politik dönüşümlere odaklanmaktadır.

AL SHARQ STRATEJİK DÜşÜNCE KURULUřU HAKKINDA

Al Sharq Stratejik Düşünce Kuruluřu, demokratik katılım, bilinçli vatandaşlık, çok taraflı diyalog ve sosyal adalet ideallerini teşvik etmek amacıyla, tarafsız ve titiz bir yaklaşımla araştırma yapmayı üstlenen bir düşünce kuruluşudur.

Adres: İstanbul Vizyon Park A1 Plaza Kat:6
No.:68 34197 Bahçelievler / İstanbul / Türkiye
Telefon: +90 212 603 18 15
Faks: +90-212-603 1665
E-posta: info@sharqforum.org

research.sharqforum.org

SharqStrategic

AL SHARQ
STRATEGIC
RESEARCH